

Anvendt teater i interkulturelt arbeid.

Skrevet av professor dr.art. Rikke Gürgens Gjærum ved OsloMet i samarbeid med førstelektor Niels Peter Underland, Kari Ramnefjell og Haakon Strøm i Teater Joker..

«Barn er barn», sier teaterregissør Niels Peter Underland til skuespillerkollega i Teater Joker, Haakon Strøm, rett før sitt møte med 21 kinesiske barn på sommerskolen i Suzhou i Sør-Kina. Sammen arbeider de på kinesiske Yu teatret sitt årlige «Hartwing»-veldigheidsprosjekt. Hensikten er å skape teatererfaringer sammen med innvandrerbarn i Suzhou - i Gozoprovinsen, som kan bidra til å bygge selvfølelse, og gjøre barna bedre i stand til å kommunisere og samarbeide. «Gjennom teater kan vi bedre forstå kulturforskjeller og drive god inkludering» uttaler Michelle Xiao Yan, leder for veldigheidsprosjektet og Yu teateret, som til daglig har hovedsete i Nanjing.

Fotograf Ling Qiwen

Å åpne dører

I en verden med stadig større konflikter mellom øst og vest er det viktig å undersøke de kulturelle strategier som fungerer for opprette og opprettholde dialog og erfaringsutveksling mellom land som f.eks. Norge og Kina. Det er derfor særlig interessant å se hvordan den

norske friteatergruppen «Teater Joker»¹ har etablert et faglig fruktbart samarbeid med bruk av tegneseriemime med kinesiske «Yu theatre» i Nanjing. Siden 2015 har samarbeidet utviklet seg til nå å omfatte både workshops for skuespillere og lærere, samproduksjoner, sommerskoler for barn, turnévirkosomhet, veldedighetsarbeid og lærer-/kunstner-utvekslingsavtaler. Men la oss se på hvilke premisser som lå til grunn for samarbeidet og undersøke det man kan kalle som suksesskriterier for et slikt interkulturelt samarbeid der teatermetodikken «Band Mime», også omtalt som «Tegneseriemime», er omdreiningspunktet.

Historikk

Roten til det spennende norsk-kinesiske teaterarbeidet finner vi i Underlands FoU-prosjektutvikling ved OsloMet, som er knyttet til hans utøvende og utforskende praksis i Teater Joker (1991-2018). Underland hadde et utenlandsopphold ved Nanjing University i 2009 og underviste der en periode i Lecoq basert Band-mime metodikk der fysisk teater og mime står sentralt.² Kinesiske teaterstudenter, skuespillere, anvendte teaterfasilitatorer og lærere deltok. En av kursdeltagerne, teatersjefen ved Yu theatre, Michelle Xiao Yan, kom på gjensbesøk til Norge etter et nytt kurs i 2012 og gjennom Yans store faglige nettverk og sans for organisasjonsutvikling tok hun Underlands metodikk videre i arbeid med kinesiske barn ved blant annet å etablere «Heartwings: childrens charity theatre program». Vi ser at et institusjonelt samarbeid genererer synergier langt ut over masterklasser og seminarer på campus, og at universitetene i Oslo og Nanjing på denne måten bidrar til å utvikle anvendbar kunnskap på tvers av landegrenser og knytte varige bånd mellom engasjerte fagfolk. Flere internasjonale universiteter arbeider med Nanjings anerkjente teaterutdannelse som f.eks. Sheffield University, men prosjektene herfra handler primært om anvendt teater knyttet til samfunns- og miljøutfordringer. Teater Joker derimot har fokus på barneteater, lekende teatermetodikk og fabler som tar i bruk mime, fantasi og kreativitet. Underland beskriver metodikken han har utviklet etter studier i 1986-88 i Paris som en: «Uhøytidelig lek med mime

¹ <http://www.teaterjoker.no/sample-page/ensemble-2013/> Her jobber OsloMets Niels Peter Underland fra Institutt for esteiske fag.

² Teater Jokers forestilling «Baron von munchhausen» var gjestespill under dette oppholdet i 2012.

der aktøren bevisstgjøres kroppens utallige muligheter til å skape imaginære rom».³ Underland og Strøm samt deres kolleger i Teater Joker, fokuserer i sitt arbeid med barn på å lære dem å oppdage egen kropp ved å gi dem mulighet til å skape en bevegelig film- derav begrepet tegneseriemime. Det innebærer altså at rollefiguren går gjennom et landskap kun laget av aktørenes kropp. Aktørene lærer både å lage store scenografier som f.eks. en port eller en skog der alle aktørene sammen lager ett element, eller små landskap som en stol, en vask eller et skap som rollefiguren kan anvende i sin mime av en fabel. I tegneseriemime kan man etterhvert, når mimeteknikken fungerer, zoome, klippe eller spille slowmotion. Underland hevder at man må tenke film, men spille teater: «Metoden har jo en fantastisk evne til å skape samarbeid, fantasi og spilleglede – øvelsen i seg selv er et demokratiprojekt, aktørene har et felles mål, de må skape og presentere en liten visning».⁴

Veldedighet – en økonomisk ildsjelstrategi

Michelle Xiao Yan ønsket, etter selv å ha fått nyervervet kunnskap om tegneseriemime på et kurs Underland holdt ved Nanjing University, å kunne anvende nettopp denne metodikken i møte med marginaliserte kinesiske barn. Hennes første strategi var å stable på beina tilstrekkelig finansiering til å arrangere workshops for barna. Yan forteller under et intervju i Suzhou at: «Jeg spurte mine kunstnervenner om de kunne tenke seg å donere et verk som jeg så kunne selge til inntekt for teaterarbeid for barn».⁵ Dette viste seg å være en god strategi. Yan har utviklet flere barneteaterworkshops i Gozoprovinsen. Hver høst arrangerer hun derfor veldedighetsmiddager for bedriftsledere i Nanjing, en by med 8 millioner innbyggere. Lederne bruker anledningen til å spandere en festaften med mat, kunst og kultur på sine beste kunder. Det var på ett av disse eventene i 2015 at Teater Jokers forestillinger «Per på en pall» og «Baron von munchhausen» ble spilt. Denne formen for det man kan kalle «Robin Hood» virksomhet (generer penger fra svært rike kinesere som brukes på fattige borgere), som Yan bedriver, kan best beskrives som en vinn-vinn- situasjon. Dette fordi Yan gjennom sitt forretningskonsept fører til at (marginaliserte) barn får gratis teaterworkshops, kinesiske skuespillere får tilbud om etterutdanning, lærere kurses og den norske Teater Joker gruppen

³ Underland, intervju Shanghai 22.08.2018.

⁴ Underland, intervju Shanghai 22.08.2018.

⁵ Yan, intervju Suzhou, 19.08.18.

involveres i internasjonale spille- og kursoppdrag med et svært meningsfylt innhold. Yan som den kinesiske entreprenøren setter det hele i scene. Hun er dypest sett humanistisk og sosialistisk motivert av et ønske om å gi marginaliserte barn og unge estetiske erfaringer. Hennes primære målgruppe er barn av familier fra de fattige landsbyene, disse kalles i Kina innvandrere, da de forflytter seg fra en mindre velstående og utviklet provins inn til en modernisert og rikere provins som f.eks. byen Suzhou - i Gozoprovinsen. Yan forteller at hun er en lærerutdannet sosialist fra en akademikerfamilie, men med lang erfaring fra radio- og filmbransjen i metropolen Shanghai (med 24 millioner innbyggere). Hun har i voksen alder tatt en master i teater ved Nanjing University. Yan er svært engasjert i at i skolesektoren i Kina i større grad bør ta teater inn som del av læringen og at barn på fritiden bør få tilgang til det det kun kaller «small-man-theatre», fremfor teater i store saler (som er mest vanlig i Kina) som hun mener virker fremmedgjørende og for lite intimt. Yan forteller at: «Jeg ønsket å starte en egen kulturbedrift og etter masterutdanningen og lette etter hensiktsmessige samarbeidspartnere og metoder vi kunne bruke i Kina. Derfor reiste jeg til Storbritannia, Danmark, USA og Norge. Men opplevde at Norge hadde en måte å undervise på som kunne fungere ovenfor kinesiske barn, og at Teater Joker hadde en metode som fasinerte meg».⁶ På denne måten ble altså Teater Joker, en liten Oslo-basert fritateatergruppe, involvert i det som har vokst seg til et stort solidarisk teaterløft for barn i Gozoprovinsen.

Baronen – oversettelse og ny kontekst

Vi ser i samarbeidet om tegneseriemime at det er formen som sådan som er den som tenner en idé hos Yan. Det er formen som er omdreiningspunktet. Teater Jokers artistiske kunnen om formen, deres humanistiske menneskesyn, pedagogiske teft og lange formidlingserfaring er av stor viktighet for samarbeidet, sier Yan. Hun presiserer i intervjuet hvilken betydningen det har for henne at samarbeidspartnere innehar alle disse typene kunnskap – hun er opptatt av *kvalitet* på små arenaer i teaterkommunikasjon. Yan arrangerer ved Yu teatret også utenlandske profesjonelle gjestespill fra hele verden annenhver måned, og hun produserer kinesiske teaterproduksjoner for turne i Europa. Hun er en kulturell brobygger og har både invitert: «Per på en pall», «Baronen» og nå også «Brune», som fikk Heddapris i 2017 for beste

⁶ Yan, intervju Suzhou, 19.08.2018

barneforestilling. Strøm og Underland instruerte på oppdrag fra Yan, i august i år, Peking Opera skuespillere i en kinesisk utgave av «Baronen».

Det interessante ved å følge prøvene var å se hvordan tegneseriemimen smeltet sammen med en Peking Opera spillestil med store rituelle gester – og nærmest skapte en ny spillestil i møtet mellom øst og vest. Strøm forteller at: «Å arbeide med disse skolerte og dyktige skuespillerne er inspirerende – for sammen skaper vi jo noe nytt, selv om det er Teater Jokers konsept og manus som ligger i bunn».⁷ Underland legger til at: «Nå skal Yu teateret sy opp kostymer i kinesisk stil som korresponderer med de norske kostymene, men på en slik måte at de kinesiske publikum kjenner seg igjen i rollefigurenes status og kontekst».

⁷ Strøm, intervju Shanghai 22.08.2018.

Høsten 2019 planlegger Teater Joker og Yu teatret en teaterkonferanse i Oslo for å formidle deres interkulturelle samarbeidserfaringer fra 2012-2019. Da skal det norske publikum skal få betrakte både den kinesiske og norske utgaven av «Baronen» samt møte entreprenøren Yan. Samarbeidet mellom det kinesiske og norske teateret tar stadig nye former og er i stadig utvikling. I følge daglig leder for Teater Joker, Kari Ramnefjell, skal Yu Theatre i samarbeid med Teater Joker i 2018/19 utvikle en illustrert lærebok for pedagoger om hvordan man kan bruke seriemime i arbeid med barn og unge. Boken vil spekkes med ulike øvelser, oppgaver, råd for veiledning osv.⁸

⁸ Intervju av Kari Ramnefjell, mail 29.08.2018.

Hartwings prosjektet – sommerskole for barn

Veldedighetsarbeidet til Yu teateret som går av stabelen hver sommer er «Heartwings: childrens charity theatre program». Da inviteres landsbybarn (fra marginaliserte provinser) og middelklassebarn sammen i workshop med Teater Joker-instruktører. Teater Joker har drevet dette arbeidet siden 2015:

- Mai 2015: Henxi og Nanjing i Jiangsu-provinsen. Instruktør : Kari Ramnefjell.
- November 2015 : Nanjing i Jiangsu-provinsen. Instruktører : Niels Peter Underland og Kari Ramnefjell.
- Juni 2016 : Youngshun i Hunan-provinsen. Instruktør : Kari Ramnefjell
- November 2017 : Xuyi i Jiangsu-provinsen. Instruktører : Niels Peter Underland og Kari Ramnefjell.
- August 2018: Suzhou i Jiangsu-provinsen. Instruktører: Niels Peter Underland og Haakon Strøm.

Hensikten med Heartwings er å gi barna muligheter til å bli bedre kjent ved å fysisk samarbeide og teatralt forhandle mens de skaper tegneseriemime over flere dager. Kari Ramnefjell, daglig leder for Teater Joker, forteller at mange barn i Kina lever under et sterkt press grunnet ettbarnspolitikken.⁹ Ramnefjell etterlyser «rom for den frie leken», og hun påpeker at det i Kina i dag er det store forskjeller materialet og økonomisk sett. Hun forteller om at avstanden mellom de ulike samfunnsklassene stadig blir større. Ramnefjell har nå etter flere års arbeid med Kina erfart at:

/.../ mange barn gjennom workshop med seriemime «oppdager» den frie leken, hvor alt er mulig bare ved å bruke fantasien, og hvor kropp og stemme er det eneste som trengs. De glemmer seg selv til fordel for gruppens felles prosjekt, og begynner å samarbeide og kommunisere på tvers av alder, kjønn og samfunnsklasse.

På workshopen i 2018 i Suzhou provinsen var det den lekne spillformen, den kroppsliggjorte fantasien gjennom det mimiske universet som forløste smil, latter og spilleglede, og som tydelig preget rommet de tre dagene workshopen varte.

⁹ Maiintervju med Kari Ramnefjell, september 2018.

Ett av barna fortelte at: «Her på scenen får vi bruke kreativiteten vår fritt og uten streng skoledisiplin. Det er veldig interessant å få lov å være med på». Et annet barn sa: «Jeg har lært masse om samarbeid disse dagene, for vi må snakke sammen, prøve ut og bli enige om hvordan vi skal gjøre det». Som observerende dramapedagog var det lett å se hvordan Underland og Strøm som duo, maktet å pirre nysgjerrigheten uten å disiplinere og utfordre barna uten å kreve perfektjon. Dette krever en nennsom timing av instruksjonen slik at workshopdagene utvikles med hensyn til en trinnvis progresjon fra enkel speiling til mer avansert tegneseriemime.

Dagene med barna i Suzhou ble avsluttet med en visning for foreldre, besteforeldre, søsken, de frivillige, tolkene, enkelte lokalpolitikere og observerende tilreisende lærere. Det knipses bilder og minner foreviges. Og vi kan slå fast at «barn er barn» - i Norge og i Kina. De elsker å leke, fabulere og spille. At de voksne spiller med og ser dem, hver enkelt av dem, det er ren bonus. For skolehverdagen som venter etter sommerferien er preget av et stort alvor. Barna forteller at det hard konkurransen dem imellom for å kjempe seg en plass videre på college, high-school og universitet i et svært folketett land.

Teater Jokers arbeid med tegneseriemime i Kina hadde ikke vært mulig uten den langvarige samarbeidet med Yu Theatre, forteller daglig leder Kari Ramnefjell:¹⁰

Vi har fått «innpass» steder som vi ellers aldri hadde fått, blant annet i fattige områder av Kina hvor internasjonale gjester helst ikke skal besøke. Det hadde heller ikke vært mulig å

¹⁰ Maiintervju med Kari Ramnefjell, september 2018.

få til dette arbeidet uten støtten vi har fått fra Norsk UD gjennom det som heter Utviklingsformål.¹¹

Startpunktet for dette norsk-kinesiske teaterarbeidet ligger i Niels Peters Underlands FoU-prosjekter fra Institutt for estetiske fag ved OsloMet. Som et universitet som anerkjenner praktisk utforskning, feltnære studier og har en anvendt profil vil man kunne hevde at Underlands FoU-arbeid over mange år bidrar til å løse universitets samfunnsoppdrag.

¹¹ Som nå er kuttet fra budsjettet.